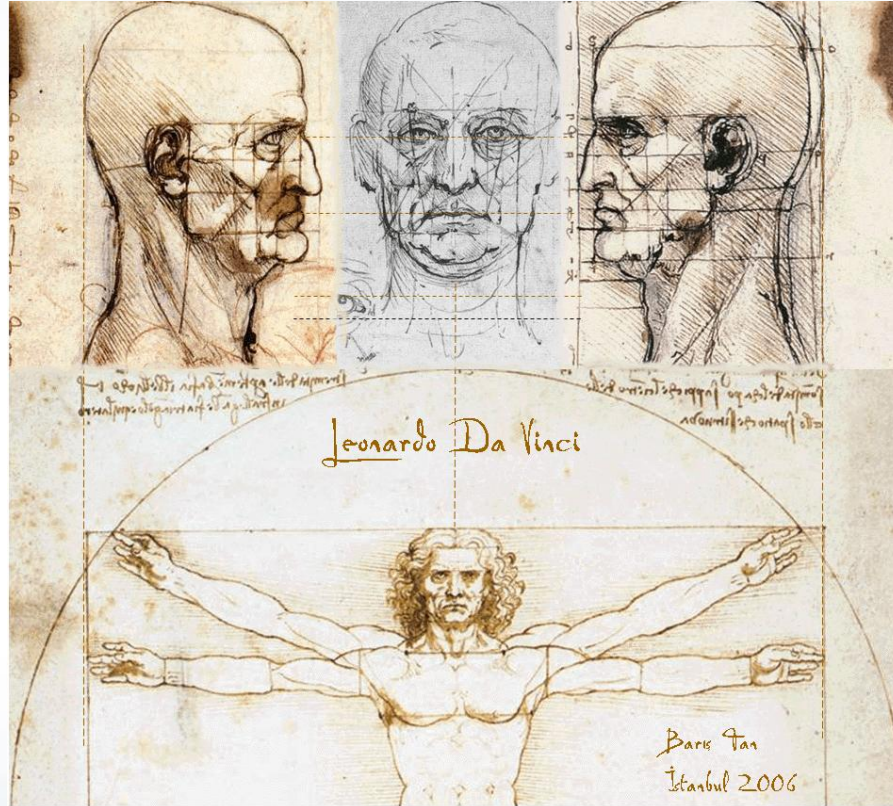

Havacılıkta İnsan Faktörleri

Uçak Müh.Tevfik Uyar, MBA

BÖLÜM 2

Düşünen ve Hisseden Varlık İnsan

Birinci Kısım: İrrasyonel İnsan

Geçen Hafta

GEÇEN HAFTA

Korelasyon Hataları

BU HAFTA

Mantıksal Hatalar ve Safsatalar

Tartışma

- *Mantık nedir?*
- *Yargı nedir?*
- *Safsata nedir?*

Mantık

mantık -ğı
isim Arapça *manḩi*®

---

1. *isim* Doğru düşünme sanatı ve bilimi

"Akılla, mantıkla açıklanmayacak durumlar vardır dünyada." – N. Cumalı

---

2. Doğru düşünmenin yolu ve yöntemi

"Ali Rıza bey gerçi bir vakit bu mantığa kulak vermiyor göründü." – R. N. Güntekin

---

3. *felsefe* Düşüncenin ve düşüncenin varlık biçimlerinin, öğelerinin, türlerinin, olanaklarının, yasalarının ve düşünce bağlamlarının bilimi, lojik

---

Kaynak: TDK

Yargı

yargı
isim

---

1. *isim* Kavrama, karşılaştırma, değerlendirme vb. yollara başvurularak kişi, durum veya nesnelerin eleştirici bir biçimde değerlendirilmesi, hüküm

"İlk yargısını ezbere mi verdiğini hâlâ bilmiyorum." – **A. Ağaoğlu**

---

2. *hukuk* Yasalara göre mahkemece bir olay veya olgunun doğuşuna etken olan sebeplerin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karar, kaza

"Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır." – **Anayasa**

Kaynak: TDK

Safsata

safsata
isim Arapça *safsafa*

---

isim Boş, temelsiz, asılsız söz

"Türk Cumhuriyeti, varlığını, istiklalini safsatalarla tehlikeye maruz bırakamaz." – Y. K. Karaosmanoğlu

---

Kaynak: TDK

Eşanlamalı: Yanılgı / Osmanlıca: Kıyas-ı Batıl

İlk bakışta doğru görünen ancak yakından incelendiğinde mantık ve yargı hataları bulunan cümleler / sözler.

SAYISAL MANTIK HATALARI

Bir takım örnekler

Sayısal Mantık Hataları

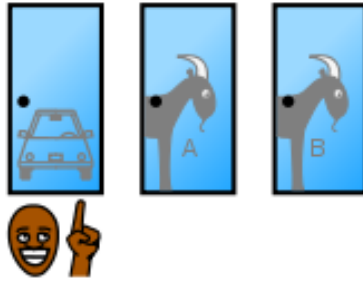
OLASILIK TUZAKLARI

Uygulama: Yazı ve Tura

Uygulama: Monty Hall Problemi

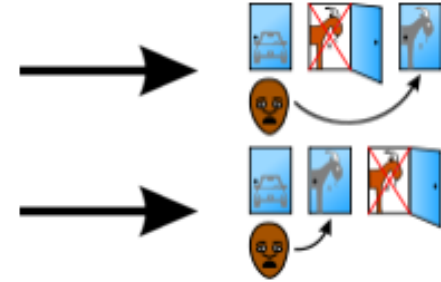
1.

Yanşmacı arabayı seçmiştir.

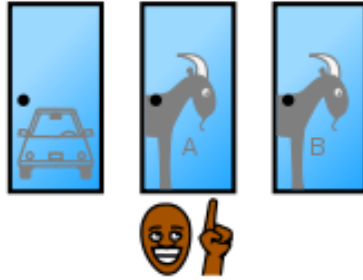
(olasılık: 1/3)

Sunucu iki keçiden
birini açar.

Karar değiştirmek kaybettirir.

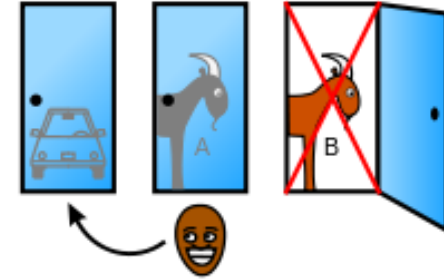
2.

Yanşmacı A keçisini seçmiştir.

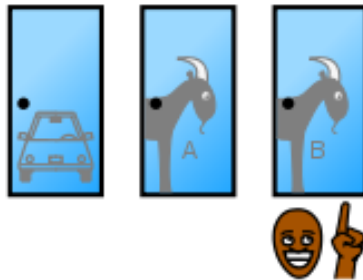
(olasılık: 1/3)

Sunucu B keçisini
açmak zorunda kalır.

Karar değiştirmek kazandırır.

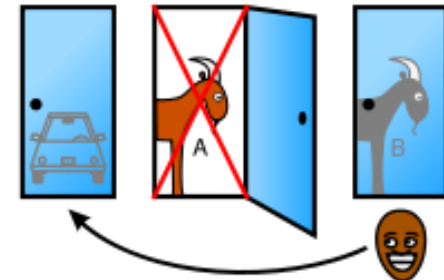
3.

Yanşmacı B keçisini seçmiştir.

(olasılık: 1/3)

Sunucu A keçisini
açmak zorunda kalır.

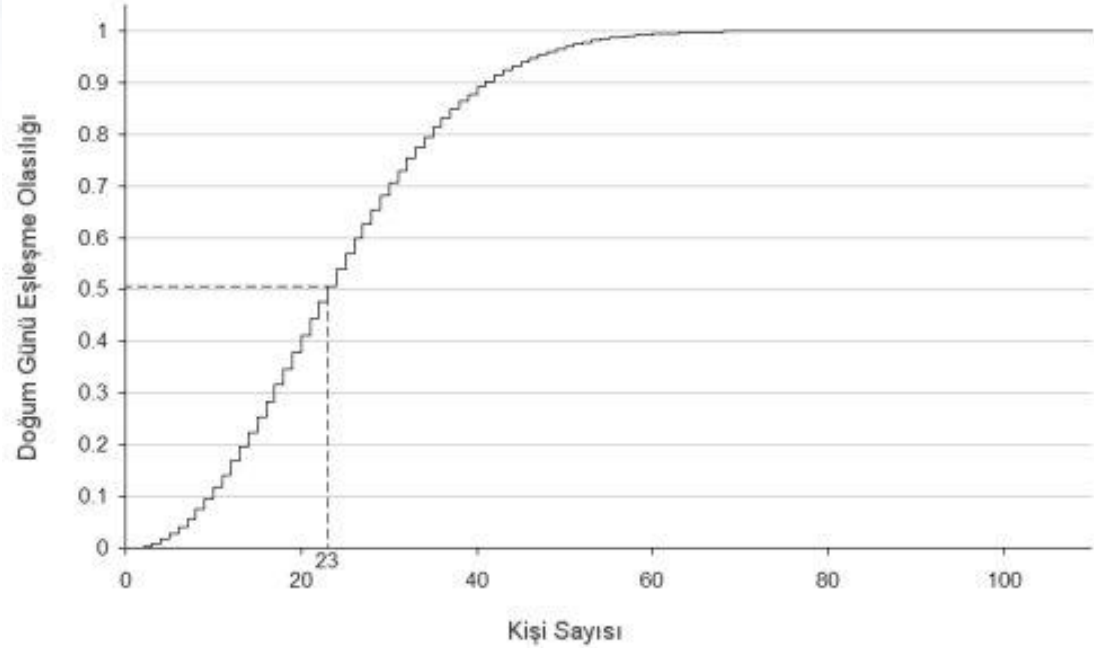
Karar değiştirmek kazandırır.

Sayısal Mantık Hataları

OLASILIK TUZAKLARI

Doğumgünü paradoksu:

52 kişilik bir sınıfta iki kişinin aynı gün doğmuş olmasının olasılığı nedir?

Sayısal Mantık Hataları

ORAN TUZAKLARI

Yokuş yukarıdaki mağaza.

Aşağıdaki mağazada vazo 15 TL, yukarıdaki mağazada 5 TL.

Aşağıdaki mağazada buzdolabı 990 TL, yukarıdaki mağazada 980 TL.

- Amaç 10 TL kazanmaksa her ikisinde de yokuş yukarı yürüyüp ucuz olanı almamız gerekir. Ama insanlar genelde “oransal” düşünme hatasına başvururlar.

SÖZEL MANTIK HATALARI

Bir takım safsatalar

UYGULAMALI İLERLİYORUZ

(Bir kağıt, bir kalem)

Safsatalar

Argumentum Ad Hominem (Adam Karalama Safsatası)

- Herhangi bir yargıyı, onu öne süren kişinin kişilik özellikleriyle değerlendirmek.
  - *Ayşe söylediye inanmayın, güvenle uçuşa gidebilirsiniz, çünkü o bir yalancıdır.*
  - *“Ahmet bu konuda doğru söylüyor olamaz; çünkü hıyarın biridir.”*
  - *Mehmet bugüne kadar hep dolandırıcılık yaptı, şimdi neden hayır işlesin?*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Argumentum Ad Populum (Çoğunlukçu Safsata)

- Herhangi bir yargıyı, onu ne kadar kişinin benimsediğine göre değerlendirmek
  - *Galileo haksızdır, herkes Güneş'in Dünya çevresinde döndüğünü bilir.*
  - *Bu kadar insan pervaneli uçaklara güvenmiyorsa bir sebebi vardır.*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Argumentum Ad Ignorantiam (Siyah-Beyaz Safsatası)

- Tersî ispatlanamayanın doğru ya da yanlış olduğunu sanmak / öne sürmek.
  - *Uzaylılar olsa Dünya'ya gelirdi, demek ki yoklar.*
  - *Kimse uzaylıların olmadığını ispat edemedi... Demek ki varlar ve gizleniyorlar.*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Argumentum Ad Ignorantiam (Siyah-Beyaz Safsatası)

- *Tersi ispatlanamayanın doğru ya da yanlış olduğunu sanmak / öne sürmek.*
  - *Uzaylılar olsa Dünya'ya gelirdi, demek ki yoklar.*
  - *Kimse uzaylıların olmadığını ispat edemedi... Demek ki varlar ve gizleniyorlar.*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Kendini kanıtlayan kehanet

- Bir savın ispatının yine kendi içinde yer alması.
  - *Bu fizik kitabındaki her şey doğru, çünkü ilk sayfasında öyle yazıyor.*
  - *Rahmetli babannem beni her gün ziyaret ediyor. Siz göremiyorsunuz çünkü “ben sadece sana görünürüm” diyor.*
  - *Bu mükemmel uçak asla düşmeyecek, çünkü mükemmel uçaklar düşmez. Düşecek olsa mükemmel denmezdi.*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Post hoc ergo propter hoc (Yanlış neden safsatası)

- Bir olayın olmasının, belli bir zaman sonra başka bir olaya neden olduğu sonucuna bağlamaktan doğan hatalı çıkarım. Bir tür korelasyon hatası.
  - *Müzikle uğraşanların hepsi boş adamlar. Demek ki müzisyenlik boş adam olmaya neden oluyor.*
  - *Güneş tutulmasından sonra deprem oldu. Demek ki depremin nedeni güneş tutulmasıdır.*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Çöp Adam Safsatası (Tepkisel İndirgemecilik)

- Bir olayın olmasının, belli bir zaman sonra başka bir olaya neden olduğu sonucuna bağlamaktan doğan hatalı çıkarım. Bir tür korelasyon hatası.

A: Üniversitelerin pek çoğu kalitesiz ve giderek boş bir bina haline gelmeye başlıyor.

B: Ne yani, hepsini kapatalım mı?

A: Kesin gibi görünen bazı bilgiler bir miktar hata içeriyor olabilir.

B: Hiçbir kimseye güvenmeyelim, evden de çıkmayalım o zaman, öyle mi?

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Argumentum Ad Traditio (Gelenekçi Safsata)

- Geleneksel olanın doğru olduğ savı.
  - *Atalarımız yıllarca pastörize süt mü içti?*
  - *Astroloji en eski uygarlıkların bile uğraştığı bir bilimdi.*
  - *Töre bu. Böyle gelmiş, bunca yıldır böyle yapılmış. Demek ki doğru.*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Yanlış ikilem

Yalnızca iki seçenek olduğuna yönelik safsata.

- *Gençlerimiz X olmasınlar da Y mi olsunlar?*
- *Ya çözümün bir parçasısın ya da sorunun!*

Siz de bir örnek yazın...

Safsatalar

Kitap Önerisi:

<http://safsatakilavuzu.com/>

Haftaya

- Konu: Bias (Yanlılık) & Psikolojik / Sosyopsikolojik Faktörler
- Okuma Ödevi:
  - “Yakışıklı Çocuklar ve Çekici Kadınlar”- T.Uyar, Açık Bilim, 2012 Mart.